

וירא ב

נכלל במה שאמר קרא "ויגש" כי מצינו הגשה כו'.
וצלה ב:

(א) תיבה הרגילה בתנ"ך ופשוטה "ויגש" — למה בכלל זקוקה לפירוש? וברוב המקומות לא נמצא פרש"י לתיבה זו.

(ב) למה מעתיק פרש"י (גם) תיבת "אברהם"?

(ג) מהו ההוספה והחידוש בסיום פירושו של פרש"י "ולכל אלה נכנס אברהם" — הרי דבר זה מובן מפשטות משמעות הכתובים, כנ"ל?

(ד) פרש"י מקדים הוכחה לכלל אלה נכנס כו' מזה ש"מצינו הגשה למלך חמה כו' לפיוס כו' לתפלה כו', והלא מפורש כן בהכתובים עצמם דלהלן על אתר, כנ"ל. והר"ל להתחיל מיד: "לג' דברים נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה"?

— וע"ד שפירש פרש"י לקמן בפ' וישלח: בנוגע ליעקב אבינו: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון תפלה ולמלחמה".

ואף את"ל שמצד איזה טעם הוצרך

א. עה"פ: "ויגש אברהם ויאמר האף תספה גו'" מפרש פרש"י: "ויגש אברהם — מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו'". הגשה לפיוס ויגש אליו יהודה: הגשה לתפלה ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה".

והנה לכאורה כוונת פרש"י: מכי"ן ש"מצינו בכתובים שלאח"ז ש"מ אברהם אבינו דיבר קשות ("האף תספה צדיק עם רשע") ודברי פיוס ("חלילה לך מעשות כדבר הזה"), וכפרש"י: "חולין הוא לך", והתפלל ("הנה נא הוואלתי לדבר גו' ואנכי עפר ואפר אולי יחסרון גו'"), לכן מפרש דכ"ז

(1) פרשתנו יח, כג.

(2) ש"ב י, יג.

מה שפרש"י מוסיף "וגו'", הוא לתרץ השינוי שבפירושו, שמתחיל "מצינו הגשה למלחמה" ולא כמו שהוא בפרשתנו — וכמו שמסיים: "לדבר קשות", ולכן מר"ס פרש"י "וגו'" לרמוז על סיום הכתוב שם ("והעם אשר עמו") למלחמה — אלא שאכן ה' רק "דבר קשות" דוגמת ענין המלחמה.

(3) ר"פ ויגש.

(4) מ"א יח, לו.

מה שפרש"י מוסיף תיבת "הנביא" הוא לציי"ן שכוונתו לפסוק זה ולא למ"ש לפני"ן (שם, כא) "ויגש אליהו".

(5) פסוק כה.

(6) ברא"ם, גר"א, ופי' מהרז"ו לבי"ר (מט, ח) פירשו (כל אחד) באר"א, עיי"ש — אבל פשטות הענין של דברי פיוס הם דיבורים המזגשים מעלות וגדלות של זה שמפייסים, ולזה מתאים הפסוק המובא ב"פנים.

(7) פסוק כז, ראה במקומות שבהערה הקודמת באר"א — אבל בפשטות מתחילת

תפלת אברהם מ"הנה נא הוואלתי וגו'", כבפנים (אבל לא מ"אולי יש חמשים וגו'" — כבפי' מהרז"ו שם, שהרי בפשטות אי"ז ענין של תפלה, וכמפורש שם תמי' "האף תספה וגו'" (אלא שמסיים (גם) בדברי פיוס "חלילה לך — חולין הוא לך" לעשות "כדבר הזה"); ועוד: לפיוס לא הביא פרש"י ג' הענינים (מלחמה פיוס ותפלה) כפי הסדר שאמרם אברהם אבינו, והר"ל להקדים תפלה לפיוס).

(8) לב, ט.

ז) ולאידך גיסא: מכיון שרש"י מפ' רש כאן שהגשת יהודה היתה לפיוס, מדוע לא פירש כן במקומו בר"פ וי' גש יי — ובפרט דמצינו דנחית לפרש שם (כנ"ל) ש"דיבר אליו קשות? *

ח) מדוע משנה רש"י מלשון הכתוב "ויגש אברהם" וכתב "ולכל אלה נכ" נס יי אברהם" — והול"ל "ולכל אלה ניגש אברהם"?

ב. והביאור בכ"ז:

לפני "ויגש אברהם" נאמר: "ואבר" הם עודנו עומד לפני הוי". הרי מפורש שלא זו אברהם ממקומו "לפני הוי" — ולפ"ז אין לפרש "ויגש אברהם" שלאח"ז — הגשה כפשוטה יי, העתקה ממקום למקום יי; אלא ע"כ צ"ל ש- מובנה "הגשה" ותנועה רוחנית — שיצא ממצב ומעמד נפשי מסוים ונכ" נס" למצב חדש יי.

וזהו הדגשת רש"י "ולכל אלה נכנס אברהם", היינו שעוד קודם שאמר את דבריו לפני הקב"ה, כבר "נכנס אב" *

יהודה לא עשה מלחמה ממש (כב, ויגש יואב וכו') — ראה לעיל הערה 2), אלא "דיבר קשות" דוגמת ענין מלחמה — בדיוק כבפרשתנו. ולהביאור בהשיתה — ראה לקמן סוסי.

11) ובפרט שדרש זה (שהגשה היא למלחמה פיוס ותפלה) הובא בב"ר (צג, ו) גם על הפסוק "ויגש אליו יהודה". 12) כיה ברוב הדפוסים. אבל בדפוס ראשון וברש"י כת"י הגירסא: "נגש אברהם".

13) ראה גם בדבק טוב כאן. 14) גם לא במוכנו' הרוחני — הגשה לפני ה', שהרי כבר עמד אברהם לפני ה' — משא"כ בבראשית ד, טו. וראה לקמן הערה 22.

15) ראה אברבנאל כאן. ביאור הרי"ם לב"ר (פמ"ט שם) בשם היפ"ת. ולהעיר מפני הרד"ק כאן.

רש"י להוכיח ד"ויגש" שייך בג' דב-רים אלו — הו"ל להביא רא' זו כהוספה לבסוף?

ה) ומאידך, סתם רש"י ולא פירש במקום שה' לו לכא' לפרש ולבאר יי, והיינו להביא את הכתובים שלאח"ז בנדר"ד: חלילה לך גוי' הנה נא גוי' כי משם מוכח שאברהם נכנס "לכל אלה"?

— וע"ד שמצינו בפירושו בפ' ויש"לח הנ"ל, שהוא מפרש: "לדורון — ותעבור המנחה על פניו, לתפלה — אלקי אבי אברהם, למלחמה — והי' המנחה הנשאר לפליטה".

ו) קושיית השפ"ח: איך כתב רש"י כאן ד"ויגש אליו יהודה" הי' לפיוס, הלא לקמן בר"פ ויגש כתב רש"י: "ואל יחר אפך — מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות" יי ?

9) ובפרט שאין ברור כ"כ בכתוב כל הני ענינים — ראה לעיל הערות 6, 7. 10) בש"ח ומשכיל לדוד כאן גורסים ברש"י (כב"ר שם) "ויגשו בני יהודה (אל יהושע)" — מיהושע יד, ו. — אבל בדפוס ראשון, שני וכל הדפוסים שראיתי וברש"י כת"י הוא כבפנים. וכיה באגדת בראשית הובא בפ' מהרז"ו שם.

במשכיל לדוד הקשה "ואילו קרא דויגש אליו יהודה". איכא נמי התם תפלה ומלחמה ג"כ שדיבר אליו קשות ומ"ש דנקט' לגבי פיוס,

— אבל גם לפי גירסתו ("ויגשו בני יהודה") לא יתורץ מדוע לא הביא רש"י דמצינו הגשה למלחמה ופיוס ותפלה מהכתוב (ה' קודם) "ויגש אליו יהודה" * ? ובפרט ש-

* ואולי י"ל בכונת המשכיל לדוד (אלא שלא משמע כן מלשונו) — דכיון ש"איכא נמי התם תפלה ומלחמה", הרי אין יודעים לאיזה ענין הי' "ויגש אליו יהודה", ולכן אין להוכיח משם כלום.

גש אברהם" ומפרש: "מצינו הגשה וכו'" — היינו מכיון שהתורה מוסיפה תיבות אלו (שאין פי' גישה ממקום למקום, הי"ז) להדגיש ש"נכנס" מל" כתחלה לדבר באופן מסוים, שלולא תיבות אלו לא היינו יודעים זה, וב" תיבת "ויגש" (מדאפקי' בלשון זו דו" קא) מובן לאיזה אופן "נכנס לדבר".

ולזה מתחיל רש"י פירושו "מצינו הגשה למלחמה וכו' לפיוס וכו' ול" תפלה", היינו שבכתובים אלה אנו מוצאים שהתורה משתמשת בל' "ויגש" לתאר את גישתו והכנת האדם לדבר (או לעשות) הן דברי קשות הן דברי פיוס והן דברי תפלה — ולכן — בנדר"ד שלדבר קשות (האף תספה) היינו יודעין גם לולא הוספת "ויגש אברהם" דבזה הרי מתחיל, עכצ"ל דמרבה שנכנס גם להמשך דיבוריו (דאברהם) בפועל יי'.

ד. ועפ"ז יבואר ההפרש בין הפ' סוק דכאן והכתוב "ויגש אליו יהו" דה":

"ויגש אליו יהודה", הרי פירושה של תיבת "ויגש" הוא במובנה ה" פשוט יי' — נעתק ממקום עמדו בצור" תא עם אחיו, וניגש והתקרב אל יוסף בכדי לדבר עמו באופן פרטי: "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני" י' ;

ומה שרש"י מביא כאן ראי' מזה שהגשת יהודה היתה לפיוס, אין כו" נתן שדמו אהדדי בתוכנה של תיבת "ויגש", היינו שגם הגשתו של יהודה ענינה תנועה נפשית (כמו "ויגש אב" —

(20) משא"כ שאר ענינים — אף ש" מצינו בהם לשון הגשה — ראה יליש ויגש רמז קנ.
(21) ראה גם משכיל לדוד כאן.

רהם" במצב חדש להיות מוכן ומזומן "לדבר קשות ולפיוס ולתפלה". ולכן שינה מל' הגשה שבכתוב — בכדי לפרש טיבה של הגשה זו.

ומכיון שעיקר כוונתו להדגיש ש" לכל אלה נכנס אברהם", היינו, לא לבאר שדיבר — בפועל — קשות ופיוס ותפלה (דמאי קמ"ל? !), אלא לחדש שמלכתחלה "נכנס" בכוונה ומ" טרה של דיבור באופנים אלה — הרי מובן שאין ראי' מהכתובים דלקי מן, שכן אין בהם הוכחה ש"נכנס" בדעה לדבר בכל אופנים אלה (קשות פיוס ותפלה), כ"א רק מספרים (זה מובן בפשטות וא"צ רש"י לפרשו יי') שככה דיבר בפועל יי'.

ג. אמנם, מכיון שכן, שאין ראי' מהכתובים שלפנינו ש"לכל אלה נכ" נס", א"כ מהו המקור והראי' לפירושו זה? הלא אפשר דלא "נכנס" לדבר אלא על אופן אחד — "לדבר קשות", ומילתא דמסתברא היא יי', כי הרי בסגנון זה התחיל אברהם את דבריו "האף תספה צדיק עם רשע" (אלא שאח"כ בהמשך הדיבור הוסיף דברי פיוס ותפלה) יי' ?

ולכן מעתיק רש"י את התיבות "וי" —

(16) ומה שבפ' וישלח הוצרך רש"י להביא הפסוקים שיעקב "התקין עצמו לג' דברים לזרוע לתפלה ולמלחמה" (כנ"ל ס"א), אף שלכא' מפורש כן בהכתובים — נתבאר בלק"ש חט"ו ע' 268 ואילך.
(17) וע"ד המבואר לקמן בפנים (סו"ד) כנוגע "ויגש אליו יהודה", שהתחיל בדברי פיוס, ואח"כ בהמשך דיבורו עבר לדבר קשות.

(18) ראה לקמן הערה 24.
(19) ובפרט שבביר (שם) מליג אמ לכל אלה נכנס אברהם או רק לא מהם.

ידוע, שמדתו של אברהם היא — אברהם אוהבי²². ועפ"ז תמוה: איך יתכן שאברהם ידבר קשות, ובפרט — להקב"ה?

ויתירה מזו: מכל הג' דברים (מל' חמה פיוס ותפלה) התחיל אברהם ב' "לדבר קשות"; שמה מובן, דאף ש' "לכל אלה נכנס אברהם", בכ"ז עיקר הגשתו הי' "לדבר קשות"²³ — ול' כא' מצד האהבה שלו צריך הי' להתחיל בפיוס ותפלה?

אולם הביאור בזה:

זה שאברהם מדתו מדת האהבה והחסד לא בא לתאר (רק) את תכונת מדתו הטבעית, שהי' נוטה לחסד מ' צד הטבע שלו, כ"א (בעיקר) את זה שעבד את הקב"ה במדת החסד "לקיים רצון ה'"; ובכ"ז כשבא לידו ענין של הצלת נפשות ושכבר נגזרה גזירה, ועוד יותר, שהקב"ה כבר שלח ה' מלאכים להפוך את סדום כו', וכמ' ש"נ²⁴. "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה" ובפרש"י ריש פרשתנו "אחד להפוך את סדום" ואין דרך אלא לתבוע מהקב"ה "לדבר קשות" בכדי לבטל גזרה זו²⁵ — לא עשה

רהם"). אלא שהמטרה אחת היא — שניגש והתקרב אל יוסף בכדי לפייסו. ובכ"ז מצי שפיר להוכיח ש"מצינו הגשה לפיוס" מ"ויגש אליו יהודה", מאחר שאנו מוצאים לשון "ויגש" במטרה לפיוס, כי מאי נפק"מ אם ההגשה היא באופן גשמי או באופן אחר²⁶.

ולא הוצרך רש"י לפרש ב"ויגש אליו יהודה" שהגשתו היתה לפיוס, שהרי דבר זה, שגישתו של יהודה אל יוסף היתה בכוונה לפייסו, מובן הוא בפשטות מראשית דבריו של יהודה — "בי אדוני".

ומה שפי' רש"י שם בד"ה בפ"ע: "ואל יחר אפך — מכאן אתה למד שדבר אליו קשות", אבל לא שמ' לכתחלה ניגש בכוונה זו, ולא פי': ויגש אליו יהודה, שנכנס לפיוס ולד' בר קשות — הוא כי להכנס בבת אחת לפיוס ולקשות חידוש הוא וצ"ל הוכחה ע"ז וכבפרשתנו דהוסיפה תורה "ויגש אברהם".

ה. מהענינים ד"ינה של תורה" בפירש"י זה:

22) כביאור הרי"ס שבערה 15 ש' "דקאמרינן בויהש יואב היינו שנתעוררו כלב אמין להמלחמה דאי שקרבו עצמם לארם הרי היו כבר ביניהם וכן ויגשו אל יהושע וכן ויגש אליהו",

— אבל מהמשך הכתוב "ויגש יואב והעם אשר עמו למלחמה בארם (ולכו) וינסו מפניו" מוכח שהפירוש של "ויגש" שם הוא כפשוטו — שקרבו עצמם לארם ולכן "וינסו מפניו".

ועד"ז יש לפרש הכתוב "ויגש אליהו, שניגש ונקרב אליהו", אל ה' להתפלל (מצוץ שם) — ראה לעיל הערה 14, ולא (רק) הגשה בנפש, שנתעורר בלב' להתפלל. ובכ"ז מובן מה שרש"י מוכיח ש"מצינו

הגשה למלחמה כו' ולתפלה" מכתובים אלו, כמבואר בפנים.

23) ישע"י מא, ח. סוטה לא, א. פרש"י כאן יח, יו.

24) כ"ה גם ע"ד הפשט, וכדלקמן ב' פנים דמכיון שכבר הי' אחרי הגזירה והת' חלת העשי' לכן הוצרך אברהם להתחיל "לדבר קשות". והשאלה בפנים היא ב"ינה של תורה" שבפרש"י, דעדיין צריך באור, איך מתאמה הנהגה זו עם מדת חסד של אברהם?

25) ד"ה למען דעת תר"ץ פ"ה.

26) פרשתנו יח, יו.

27) ראה ד"ה אשר כרא תרפ"ט: "הע"

— אף „לדבר קשות“, ולהשתדל בכל האמצעים האפשריים — למלחמה לפי יום ולתפלה יי.

ואם יטעון הטוען, הרי המעשה הוא העיקר יי, ודי במה שמצילים הנפש בפועל, ומה איכפת אם ההתעסקות אינה בחיות ובתוקף רב?

לזה מדייק רש"י: „ולכל אלה נכנס אברהם“, שצריכים להכניס את עצמו בהתעסקות זו בכל מהותו ועצמותו, ואזי מובטח לו שיצליח בעבודתו.

(משיחת ש"פ וירא, תש"ל)

אברהם אבינו שום „חשבונות“, ונכנס תיכף בכל תוקף במדה הדרושה באור תה שעה אף שהיא היפך טבעו יי („לדבר קשות“ אפי' כלפי הקב"ה) אולי יציל אנשי סדום ועמורה.

הובא כ"ז בתורה — הוראה לכאורא מבני אברהם:

כשבא לאדם ענין הנוגע להצלת נפש מישראל בגשמיות, או ברוחניות — לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים — אסור לו לחשוב „חשובות“ וכו', אלא צריך להתעסק בזה בכל כחו וגם באופן שהוא היפך טבעו

מיד עצמו בסכנה להתסלל על אנשי סדום ועמורה — עיי'ש בארוכה.

28) ראה ברה"ל למען דעת שם ובקונטרס ומעין (מ"א פ"ב) דעשיית חסדו דא"א היתה רק כדי לפרסם אלקותו ית' בעולם, ולכן כשלא רצו האורחים לברך מעצמם, הכריחם בתוקף וגבורה.

29) ראה גו"א כאן שהג' דברים (מל' חמה פיוס ותפלה) הם כנגד הג' מדות חסד דין רחמים.

30) אבות פ"א מ"ז.

חיי שרה

מעט וכדומה, ולא הלשון מלא יי — ולזה אומר רש"י שמצא לו חבר "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", והיינו להוכיח שדרך המקרא לומר גם ב"כסף" ל' "מלא" תמורת ל' "שלם" (המתאימה יותר) וכיו"ב.

אבל לפי"ז אינו מובן: (א) הול"ל "וכן בדוד" וכמו "וכן ביונה" יי וב"כ"מ. (ב) מכיוון שכל כוונתו של רש"י, לפי ביאור זה, להודיע שיש חבר ללשון "כסף מלא" ואין כוונת רש"י להודיע פירוש "כסף מלא", כי מובן הוא — א"כ הול"ל רק להביא יי את הראי' "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא" ולהשמיט הפירוש "אשלם כל שוויי" ?

ג. עוד יש להקשות בפירוש רש"י שלפנינו:

(ג) מכיון שרש"י מעתיק ומפרש התיבות "בכסף מלא", הול"ל "כל שוויי", ומהי ההוספה "אשלם (כל שוויי)" ?

(ד) מהי האריכות בראייתו "וכן דוד אמר לארונה" — הול"ל (כמו בכ"מ) "וכן בדוד בכסף מלא".

ד. והביאור בכ"י:

בהשקפה ראשונה "בכסף מלא", מש-

(10) אבל ראה מנחות פח, א: מלאים שלא יחסר. ראב"ע עה"פ.

(11) רש"י וירא כב, ב.

(12) וע"ד פרש"י ויצא (כח, יא): "ויפ"ע, וכמו ופגע ביריחו גו"ל שמכיון שפ"ה הפשוט של ויפגע מובן, ורק שקשה איך מתאים ל' "ויפגע (על) במקום" אין רש"י מפרש, ורק מביא דוגמא ו"חבר" כמו ופגע כו"ל (ראה לבוש תאורה ושי"ח שם).

א. עה"פ: ויתן לי את מערת ה' מכפלה גו' בכסף מלא יתננה לי פירש"י: "בכסף מלא אשלם: כל שוויי" וכן: דוד אמר לארונה בכסף מלא" י.

וצריך להבין:

(א) מה מדגיש רש"י בפ"י "בכסף מלא" כל שוויי, דלכאורה הרי זהו מובנו הפשוט בכתוב?

(ב) מהי הראי' מ"כסף מלא" שב"ד"ה, מאחר שהיא אותה הלשון ממש הנאמרה בכתוב שלפנינו.

ב. והנה לכאורה ה' אפשר לבאר כוונת רש"י להביא ראי' ו"חבר" י: דקשה ל' הלשון "מלא" בשייכות ל"כסף" — דלכאורה אין ה' "מלא" מתאמת אלא בדבר שיצויר בו היפוך כה — רק, וכמו בכלי: ותמלא כדה: והבור רק י: אבל בכסף מתאים ה' ביטוי "חסר" — שלם" י, או רב —

(1) פרשטנו כג, ט.

(2) בדפוס ראשון (שנת רל"ה) של רש"י: שלם כל שחי, אבל ברוב הדפוסים הוא אשלם כפנים, וכן הובא ברא"ם וגו"א.

(3) בדפוס ראשון ליתא הראי' מד"ה.

(4) דה"א א כא, ככ"ד.

(5) ואין לומר שהכונה ב"וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא" היא [לא להביא ראי' לפירושו כאן אלא] לומר שגם שם הפ"ה כל שוויי, שהרי אין דרכו של רש"י לפרש מקודם דבר הנאמר אח"כ שה"בן חמש למקרא" לא למדו עדיין.

(6) ראה רא"ם ובאר מים חיים עה"פ.

(7) ופרשטנו כד, טז.

(8) וישב לו, כד.

(9) וכן משמע מהגירסא שבדפוס ראשון שלם. אבל גם לפי"ז אינו מובן למה צריך לפרש (גם) "כל שוויי".